

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรฮิวแมนนิสที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา" ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้คือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรฮิวแมนนิสที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองในด้าน 1) การกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น 2) การเป็นตัวของตัวเอง 3) การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

สมมติฐานของการวิจัย

ความเชื่อมั่นในตนเองในแต่ละด้านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะสูงขึ้นเป็นลำดับตามจำนวนครั้งที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรฮิวแมนนิส ซึ่งแยกพิจารณาได้ 4 ประเด็น คือ

1. ความเชื่อมั่นในตนเองด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น
2. ความเชื่อมั่นในตนเองด้านการเป็นตัวของตัวเอง
3. ความเชื่อมั่นในตนเองด้านการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม
4. ความเชื่อมั่นในตนเองรวมทั้งสามด้าน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีระดับสติปัญญา (I.Q.) 50 - 70 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พิเศษ ภาคการศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนวัดหนึ่ง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 10 คน เป็นชาย 5 คน เป็นหญิง 5 คน อายุระหว่าง 6-12 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสังเกตและประเมินพฤติกรรมนักเรียนพร้อมคู่มือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระยะเตรียมการทดลอง ใช้เวลา 2 สัปดาห์ ท้าความคุ้นเคยกับนักเรียนด้วยการเข้าไปสนทนาและเล่นกับนักเรียน ในช่วงเวลาที่ครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชาสิ้นสุดการสอนหรือในช่วงเวลาพักการเรียนของเด็ก
2. ระยะดำเนินการทดลอง ใช้เวลา 10 สัปดาห์ ดำเนินการดังนี้
 - 2.1 ผู้วิจัยทำการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดปรีอิวแมนนิสที่สร้างไว้ จำนวน 20 แผน แก่ประชากร เริ่มตั้งแต่วันที่ 26 กรกฎาคม 2537 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2537 ใช้เวลาในการสอนสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 3 คาบ หรือ 60 นาที
 - 2.2 ผู้ช่วยวิจัย 2 คน ทำหน้าที่สังเกตและประเมินพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยสังเกตทุก 2 สัปดาห์ รวม 6 ครั้ง ในการสังเกตแต่ละครั้ง ใช้เวลา 60 นาที

3. เมื่อทำการทดลองครบตามกำหนด รวบรวมคะแนนพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนเพื่อวิเคราะห์และคำนวณค่าทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม MINITAB เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน ตั้งแต่เริ่มการทดลองจนกระทั่งสิ้นสุดการทดลอง โดยใช้ ANOVA WITH TWO - FACTOR REPEATED MEASURES (GLASS & HOPKINS, 1984 : 472-473) โดยพิจารณาค่า p (p - value) ที่น้อยกว่า 0.05 ถือว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความเชื่อมั่นในตนเองด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น ด้านการเป็นตัวของตัวเอง ด้านการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และโดยภาพรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และความเชื่อมั่นในตนเองทุกด้านจะสูงขึ้นตามลำดับจำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นหลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสทั้งด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น การเป็นตัวของตัวเอง การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและโดยภาพรวม ทั้งนี้มีประเด็นอภิปรายดังนี้

1. กิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสสอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งลักษณะสำคัญของกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่ตอบสนองความต้องการของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้แก่

1.1 การฝึกโยคะ เป็นกิจกรรมที่ช่วยบริหารทั้งอวัยวะภายในและอวัยวะภายนอก ด้วยท่าบริหารง่าย ๆ ที่ดัดแปลงจากท่าทางของสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถปฏิบัติตามได้ เพราะท่าบริหารโยคะเป็นการเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ นุ่มนวล และก่อให้เกิดความสนุกสนานจากจินตนาการให้ตัวเองเป็นสัตว์ต่าง ๆ ในการสอนกิจกรรมโยคะนั้น เด็กจะฝึกท่าโยคะทั้งหมด 6 ท่า โดยฝึกท่าละ 4 ครั้ง จะมีเพียงท่าพองน้ำซึ่งจะปฏิบัติประกอบการฝึกสมาธิโดยใช้จินตนาการทุกครั้งของการสอน ในช่วงของการฝึกท่าโยคะในครั้งแรก เด็กจะมีความสนใจน้อยมาก แต่จะเริ่มสนใจและปฏิบัติตามเมื่อผ่านการสอนในครั้งที่ 2 หรือครั้งที่ 3 และจะปฏิบัติตามได้ทุกคนในครั้งที่ 4 เมื่อเริ่มท่าโยคะใหม่ เด็กก็จะมีพฤติกรรมคล้ายคลึงกันคือสนใจปฏิบัติน้อยและมากขึ้นเป็นลำดับ ทุกครั้งหลังจากเปลี่ยนท่าโยคะใหม่ ผู้วิจัยจะให้เด็กฝึกทบทวนท่าโยคะเก่า โดยการจินตนาการเรื่องราวให้เด็กได้ไปเที่ยวพบเห็นสัตว์ต่าง ๆ ให้เด็กคิดท่าทางต่าง ๆ ของสัตว์เอง และทบทวนท่าฝึกโยคะต่าง ๆ ซึ่งเด็กจะสนุกสนานกับกิจกรรมนี้มาก โดยเฉพาะในช่วงสัปดาห์ท้าย ๆ ของการทดลองคือ ระหว่างสัปดาห์ที่ 7-10 พวกเขาจะฝึกด้วยอารมณ์ที่แจ่มใสเบิกบาน ยิ้มแย้ม หัวเราะให้แกกัน บางครั้งก็ทำเสียงและพูดเชิญชวนให้ดูท่าทางที่เขากระทำ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของซูซีฟ อ่อนโรคสูง (2527) ว่าลักษณะการเรียนรู้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่แตกต่างจากเด็กปกติที่มีอายุสมองเท่ากัน เพียงแต่ช้ากว่า และงานวิจัยของอารีย์ มั่นใจตน (2533) พบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถร่ายรำเบื้องต้นตามแผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อได้รับการฝึกแอโรบิคแดนซ์

นอกจากนี้การฝึกโยคะยังช่วยให้หายใจลึกและช้า ทำให้การหมุนเวียนของโลหิตไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเพิ่มขึ้น เป็นการควบคุมการผลิตฮอร์โมนให้ทำงานอย่างสมบูรณ์ ดังที่ศิริรัตน์ ศุภธนา เศรษฐ์ (2525) พบว่าการฝึกหัตถะโยคะทำให้ออกกำลังกาย

แข็งแรงและความอ่อนตัวดีขึ้น ความจุของปอดและสมรรถภาพในการหายใจสูงขึ้น พร้อมกันนี้ ยังช่วยเสริมสร้างและผ่อนคลายความตึงเครียดของร่างกาย จิตใจและนิสัยของเด็กทำให้มีความ สारรวม สงบ เยือกเย็น ทักษะที่ดีไม่ตีหมดยไป เช่น การขาดความนับถือตนเอง (Alice Christensen อ้างถึงใน ศิริรัตน์ สุภานาเศรษฐ์, 2525 ; เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2536; พิระ บุญจริง, 2536)

1.2 การฝึกสมาธิตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสใช้ชีวิตจินตนาการให้ตัวเองอยู่ในที่สงบเงียบ เพื่อให้จิตใจปราศจากการรบกวนจากสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักการที่ว่า "คิดอย่างไร เป็นอย่างนั้น" (As you think, so you become) หรือการท่องคำ 2 พยางค์บางคำในใจ ให้สอดคล้องกับลมหายใจเข้าออก การย้าคิดแต่สิ่งที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยทำให้ร่างกายและจิตใจผ่อนคลาย สดชื่น แจ่มใส ในการฝึกกิจกรรมนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ช่วง คือในขั้นแรก ให้ฝึกสมาธิโดยใช้ชีวิตจินตนาการด้วยการนั่ง หลับตาและประสานมือ แล้วขับเพลงประกอบ คำพูดบรรยายให้เด็กจินตนาการตาม และในขั้นสรุปให้เด็กใช้ทำรอยกะทำพองน้ำ ซึ่งเป็นท่าที่นอนราบกับพื้น หลับตา แล้วฟังคำพูดที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจต่อการปฏิบัติกิจกรรมและทำงานได้ประสบผลสำเร็จ โดยมีเพลงบรรเลงประกอบเบา ๆ ในช่วงแรกของการสอน เด็กให้ความสนใจน้อยมาก แต่ในครั้งต่อ ๆ มาความสนใจเพิ่มขึ้นเป็นลำดับจนกระทั่งประมาณ สัปดาห์ที่ 5 เด็กจะแสดงปฏิกิริยาตอบรับการฝึกด้วยดี และสามารถอยู่นิ่ง ๆ ได้ตลอดเวลา ทุกคนแทบทุกครั้ง ในบางครั้งเด็กบางคนจะแสดงท่าทางให้เห็นชัดว่า เขาค่อยตามคำพูดที่ บรรยายให้เขาจินตนาการตาม คือ เขาจะทำท่าฟังเสียงนก เสียงน้ำ หรือทำโน้มนเสียงตัวเอง เข้าหาแม่ น้ำ ช่วงที่เด็กทุกคนสนุกมาก คือช่วงสุดท้ายของการทำสมาธิคือการให้เด็ก ๆ ทุกคน ค่อย ๆ ลืมตา แล้วหันมายิ้มให้กับเพื่อน ๆ ของเรา เพราะเด็กจะค่อย ๆ หันหน้ามาหาเพื่อน แล้วหัวเราะกันให้แกล้งกันมากกว่าการยิ้ม

การฝึกให้เด็กจินตนาการอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เด็กมีความมั่นคงทาง จิตใจ มีสมาธิดีขึ้น และมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2536) ศตพร วิไลรัตน์ (2531) ได้นำกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมาสอนเด็กปฐมวัย พบว่าเด็ก

มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กได้ เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะหนึ่งของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (ซูซีฟ ยอนโรคสูง, 2516) และชาญวูฉี วงศ์เพ็ง (2536) พบว่าการจูงใจจิตใต้สำนึกตามทฤษฎีนีโรวินแมนนิส ทำให้เด็กมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การพอใจและเห็นคุณค่าของตนเอง จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง (Maslow, 1970)

และจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการฝึกสมาธิในรูปแบบต่าง ๆ กับพฤติกรรมเด็ก พบว่าผู้ฝึกสมาธิจะมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากขึ้น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันสูงขึ้น มีระเบียบวินัยและความอดทนสูงขึ้น สามารถลดการกระทำที่บราวสจากการยังคิด ปัญหาพฤติกรรมในห้องเรียน พร้อมทั้งเพิ่มความสนใจในการเรียน ความคิดต่อตนเอง และความสำเร็จของเด็กด้วย (อภาพล สงวนศิริธรรม, 2517 ; เรณู นุ่มอาษา, 2532 ; เบนจ่า รูนประพันธ์, 2533 ; สุภาพร ตันนากัญ, 2534 ; Moltane, 1987)

การฝึกสมาธิตามแนวคิดนีโรวินแมนนิส เชิญชวนให้เด็กฝึกสมาธิด้วยความสนใจและไม่เบื่อหน่าย ด้วยการปรับสภาพทางอารมณ์ของเด็กให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลาย และสบายใจ โดยใช้เกม เพลงนิทานและจินตนาการ เชิญชวนให้เด็กนั่ง ประสานมือและหลับตา พร้อมทั้งจะฝึกสมาธิด้วยความสมัครใจ ด้วยคำพูดที่บรรยายให้เด็กเห็นภาพจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง การย้าคิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ให้มีความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย ทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานกับความคิดคำนึงฝันของตนเอง

การที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถฝึกสมาธิตามแนวคิดนี้ได้ เพราะว่าเป็นการคิดคำนึงในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ทำให้เด็กสามารถจินตนาการได้จากประสบการณ์ที่คุ้นเคยหรือพบเห็นมาก่อน และเมื่อเด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมได้สำเร็จตามความคิดฝัน เด็กจึงเกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของบริดจ์ (Bridges,

1986) ที่ได้นำเกมจิตใจ (Mind Game) ซึ่งมีหลักการคล้ายคลึงกับการฝึกสมาธิโดยที่จินตนาการพบว่า เด็กที่ร่วมกิจกรรมนี้แสดงออกปฏิกิริยาที่สนใจต่อการเรียนมากขึ้น มีสมาธิและทำงานด้วยความสงบ ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้มีการตอบสนองที่ดีในด้านการใฝ่ถามและการเข้าร่วมกับสังคม และเคลเลอร์ (Keller, 1992) พบว่าหลังจากใช้เทคนิคต่าง ๆ รวมถึงการใช้จินตนาการในหลักการ "ฉันน่ารัก มีความสามารถและมีคุณค่า" (I am lovable, capable, and worthwhile) พบว่า เด็กชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เห็นคุณค่าของตนเองเพิ่มขึ้น ซึ่งพัฒนาการของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความเกี่ยวข้องกับเชื่อมั่นในตนเอง เพราะการที่เด็กเชื่อถือตนเองและเชื่อมั่นในความสามารถของเขา รู้ถึงคุณค่าของตนเองจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Garrison, 1965 อ้างถึงใน วิชาพร พรหมเชษฐ์, 2530)

1.3 นิทาน เกมและเพลง เป็นกิจกรรมที่นำมาผสมผสานประกอบการฝึกทักษะและการฝึกสมาธิโดยที่จินตนาการ เพื่อสร้างความสนใจในการเรียนรู้ นิทานตามแนวคิดเรโอ-ฮิวแมนนิสเป็นนิทานที่ทำให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมต่าง ๆ โดยเน้นในเรื่องของความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่ง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของ ฯลฯ ในกิจกรรมนิทานเด็กได้ฝึกทั้งการพูด การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น และการแสดงท่าทางประกอบ ทำให้พฤติกรรมของเด็กในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมดีขึ้น เห็นได้จากการให้ความช่วยเหลือกันระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม การทะเลาะเพื่อแย่งชิงลำดับในการเล่นกิจกรรมหรืออุปกรณ์สิ่งของลดลงมาก การไม่มีอีคิวอุปกรณ์เป็นของตัวเองและแบ่งให้เพื่อน การหยิบสิ่งของให้ แสดงให้เห็นว่าการสอนคุณธรรม หรือจริยธรรมผ่านนิทาน เป็นวิธีการแทรกความคิดและค่านิยมอันดีงามเข้าไปสู่อัจฉริยะเด็ก ทำให้เด็กเห็นคุณค่าและโทษของการกระทำโดยผ่านตัวละครของเรื่อง ช่วยทำให้เด็กรู้จักวิเคราะห์ วิจัยและเข้าใจประเด็นที่เขาควรจะได้รับและปฏิบัติตามได้อย่างดีที่สุด นอกจากนี้การที่เด็กได้แสดงท่าทางประกอบนิทาน ทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานกับการเรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น และการให้เด็กมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและเล่นเชิงคะเนิงฟัน ช่วยทำให้เด็กเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถควบคุมจิตใจตนเองได้ดี มีความสนใจต่อรางวัลหรือคำชมเชยน้อยกว่าเด็กทั่วไป (กิตติวดี บุญชื่อ อ้างถึงใน พรณี สุวัฒน์, 2527 ; เกียรติวรรณอมตยกุล, 2536)

เกมที่จัดกิจกรรมครั้งนี้เป็นเกมที่ทำให้ความรู้ทั้งด้านวิชาการและความสนุกสนาน โดยมีเนื้อหาที่สอดแทรกความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไป อีกทั้งยังให้ได้ฝึกพูดแสดงท่าทางและเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ เกมที่ได้ทำให้ความสนใจและเข้าร่วมปฏิบัติค่อนข้างมากคือเกมที่มีบทบาทโต้ตอบกัน เช่น เกมขายผลไม้ ขายปลา เกมชวนไปตลาด ท่ากระต่ายห่อของขวัญ เนื่องจากเป็นการใช้คำพูดซ้ำ ๆ เด็กช่วยกันโต้ตอบด้วยเสียงที่ดังและด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม ซึ่งอดิฉันท์ คุณภัคพิมล (2532) พบว่าเกมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวและตื่นตัวตลอดเวลา ทำให้ผู้เล่นได้กระทำหรือฝึกฝนด้วยตนเอง ได้ใช้ความคิด ความจำและการสังเกต อีกทั้งเกิดการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก

ส่วนเพลงที่ใช้ประกอบกิจกรรมเป็นเพลงที่มีเนื้อหาง่าย ๆ และก่อให้เกิดความรักความสัมพันธ์ ห่วงใยเอื้ออาทรต่อกัน พร้อมกับการแสดงท่าทางประกอบให้เด็กเห็นถึงความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันของสรรพสิ่ง พฤติกรรมที่เห็นได้ชัดว่าเด็กสนใจและชอบกิจกรรมนี้มากคือ เด็กแสดงท่าทางประกอบและร้องด้วยเสียงที่ดังพร้อม ๆ กัน เด็กบางคนจะร้องเพลงที่เรียนมาในระหว่างทำกิจกรรมศิลปะ การใช้เพลงประกอบการสอน จึงทำให้บรรยากาศการเรียนสนุกสนาน สบาย อบอุ่น เป้าหมาย ทำให้เด็กเรียนสนใจงานบทเรียน (สุภาวดี สุจริต, 2531)

ดังนั้นการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสให้เด็กได้โดยการฝึกทักษะ การฝึกสมาธิ อดออม ใช้จินตนาการ ผสมผสานด้วยนิทาน เกมและเพลงที่มีเนื้อหาง่าย ๆ ให้เด็กได้ปฏิบัติซ้ำ ๆ เป็นประจำสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการเรียนรู้และปฏิบัติโดยเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการแสดงออกตามความสามารถของตนเอง ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง และเป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อน ซึ่งการที่เด็กมีประสบการณ์ที่ทำให้เขามีคุณค่า มีความสำคัญ เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และผู้อื่นมีความรู้สึกที่ดีต่อเขา เขาจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Roger & Maslow อ้างถึงใน ประดิษฐ์ อูรมัย, 2536)

2. กิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในด้านต่าง ๆ ซึ่งอภิปรายไว้ดังนี้คือ

2.1 ด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น พบว่าเด็กทุกคนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่นสูงขึ้น และที่ปรากฏให้เห็นชัดคือเด็กชายรัศมี เด็กชายเพชร เด็กชายรินทร์ เนื่องจากเด็กทั้งสามคนมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมในระยะแรกของการทดลอง โดยแยกตัวไปเล่นคนเดียว พุดคุยหรือเล่นกับเพื่อน แต่หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิส เด็กทั้งสามคนจะเข้าร่วมกิจกรรมและกระทำต่อเนื่องจนกิจกรรมเสร็จสิ้นทุกกิจกรรม

ในการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละอย่าง เด็กส่วนมากจะกล้าทำพร้อมกับเพื่อนหรือกล้าทำตามความสมัครใจของตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่ม แต่การกล้าแสดงออกคนเดียวขณะที่อยู่ในกลุ่มหรือต่อหน้าเพื่อนนั้น มีค่อนข้างน้อยมาก หรือถ้าทำกระทู้ก็ต้องมีการกระตุ้นให้กำลังใจ แต่เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสแล้ว เด็กส่วนมากสามารถแสดงออกคนเดียวได้ มีเพียงเด็กหญิงกวางและเด็กหญิงตุ้ย ซึ่งสามารถทำได้ดีขึ้น แต่ก็ยังต้องให้กำลังใจ นอกจากนี้เด็กที่มีปัญหาทะเลาะกับเพื่อนอยู่เสมอคือเด็กชายติก เด็กชายรินทร์ เด็กชายเบิ้ล เด็กหญิงหิว มีการรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของคนอื่นเพิ่มขึ้น กล้ายอมรับผิดเมื่อรู้ว่าตนทำผิด นอกจากนี้ยังมีเด็กที่กล้ายอมรับผิดอีกคือ เด็กชายรัศมี เด็กชายเพชรและเด็กหญิงกวาง

การที่เด็กมีพฤติกรรมด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่นสูงขึ้นอาจเนื่องมาจากการที่กิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสเปิดโอกาสให้เด็กเลือกกระทำกิจกรรมอย่างอิสระตามความพอใจและความสนใจของตนเอง ทำให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็น พุดและกระทำตามความต้องการของตนเอง และเมื่อเด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ผลดี เขาจะเกิดความชื่นชมตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าที่จะแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น สอดคล้องกับความคิดเห็นของโร-ไบรอัน (O' Brien, 1978 อ้างถึงในสุปราณี สนธิรัตน์, 2526) ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกอย่างอิสระ

เด็กจะต้องรู้ผลการกระทำทันที และผลที่ออกมาจะเป็นรางวัลและแรงเสริมที่ได้กระทำต่อไป และจากงานวิจัยของ จงใจ ขจรศิลป์ (2532) พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่างอิสระ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมแบบครูชี้แนะ

2.2 ด้านการเป็นตัวของตัวเอง การที่กิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสม์ หลายรูปแบบ แต่ละกิจกรรมสามารถปฏิบัติตามได้ง่าย พร้อมทั้งยังส่งเสริมให้เด็กได้แสดง ความสามารถที่มีอยู่ในตนเอง ตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของตนเองอย่างอิสระ การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถและความคิดเห็น ท้าให้เด็กกล้าคิด กล้าทำสิ่ง ต่าง ๆ โดยไม่วิตกกังวล และสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองมากกว่าฟังพ้ออาศัยผู้อื่น (สุมาลี วงศ์ปลุกแก้ว, 2526) อีกทั้งการที่มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ ท้าให้ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งมีสมาธิและช่วงความสนใจสั้นสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และอิริยาบถบ่อย ๆ ช่วย让孩子เรียนรู้ด้วยความพอใจ และมีความสุขต่อการปฏิบัติกิจกรรมทุก กิจกรรมที่สามารถทำได้ด้วยตนเอง พวกเขามีสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และเพลิดเพลินกับการ ทำงานได้เป็นเวลานาน และเมื่อเด็กสร้างผลงานได้สำเร็จ จะเกิดความภาคภูมิใจต่อผลงาน ของตนเอง ซึ่งเด็กแต่ละคนจะแสดงความพอใจด้วยการยิ้ม ชื่นชมกับผลงาน ชักชวนให้เพื่อน ชมผลงานของตนเอง บางครั้งนำมาให้กับครูผู้สอนหรือครูประจำชั้น เช่น เด็กชายรินทร์ เด็กหญิง หมิว เด็กหญิงนก บางคนก็นำกลับไปให้ผู้ปกครองที่บ้านดู เช่น เด็กชายรัชก เด็กชายเบิ้ล เด็ก ชายเพชร เด็กชายติก เด็กหญิงหมิว เด็กหญิงนก บางคนนำผลงานไปมอบให้แก่เพื่อน เช่น เด็กหญิงนก เด็กหญิงกวาง เด็กหญิงแหวม เด็กหญิงต๋อย

การที่เด็กได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่สนุกสนานเป็นกันเอง ท้าให้เด็กมี ความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น อีกทั้งการที่เด็กประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ท้าให้เด็กรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคคลยิ่ง ประสบความสำเร็จมากขึ้นเท่าไร ย่อมมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นเท่านั้น และการที่ บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง เขาจะหมดความกังวลต่อความยุ่งยากใจต่าง ๆ อันเป็นผล

าที่มีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ำให้ได้ผลดียิ่งขึ้น (Child Study Association of America, 1952 อ้างถึงในรูชีฟ อ่อนโรคสูง, 2516)

2.3 ด้านการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การที่เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิสร่วมกัน ทาาให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์และอัธยาศัยที่ดีต่อเพื่อนมากขึ้น รู้จักกาทำกำลังใจเมื่อเพื่อนปฏิบัติกิจกรรมได้ ช่วยเหลือเพื่อนให้ทำงานได้สำเร็จ ช่วยส่งมอบสิ่งของหรือแบ่งปันสิ่งของให้แก่เพื่อน มีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้น รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความอดทนและปฏิบัติกิจกรรมหรือทำงานได้ต่อเนื่องเป็นเวลานานขึ้น กล่าวเข้าร่วมในสถานการณ์แปลกใหม่และมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น เด็กที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านนี้อย่างเห็นได้ชัด คือเด็กชายไรต์ และเด็กชายเบิ้ล ซึ่งมีการทะเลาะกับเพื่อนน้อยลง การแย่งสิ่งของลดลง ำให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเพื่อนในการทำงานและกิจกรรม กล่าวแสดงผลงานที่แตกต่างจากเพื่อน ส่วนเด็กชายดี๊กและเด็กหญิงหมีว ซึ่งค่อนข้างเอาแต่ใจตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในช่วงสัปดาห์ที่ 7-10 เริ่มมีเหตุผล มีความอดทนและรู้จักการปฏิบัติกิจกรรมหรือการได้รับสิ่งของภายหลังผู้อื่น มีการทะเลาะแย่งสิ่งของหรือการเล่นจากเพื่อนน้อยลง

การที่เด็กมีการพัฒนาพฤติกรรมด้านการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น เป็นเพราะกิจกรรมตามแนวคิดนีโรฮิวแมนนิสทุกกิจกรรม เน้นในเรื่องของความรักความเมตตาที่มีต่อกันระหว่างมนุษย์ สัตว์ และทุกสรรพสิ่งในจักรวาล การที่เด็กได้รับการปลูกฝังคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีความรักใคร่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เสียสละและแบ่งปันสิ่งของให้แก่กัน ฯลฯ รวมถึงการที่เด็กได้ปฏิบัติจริงในระหว่างการร่วมกิจกรรมและการทำงานร่วมกัน ทาาให้เด็กเห็นแบบอย่างที่ถูกต้อง ซึ่งสูนีย์รัตน์ ฤทธิชงชัยเลิศ (2529) พบว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ช่วยำหนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและดำมี ความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น อีกทั้งบรรยากาศในการเรียนที่ก่อำให้เกิดความอบอุ่น ำกัซิด และเป็นกันเอง ช่วยำให้เด็กกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ำโดยปราศจากความวิตกกังวล ทาาให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองสูง (สุรเกียรติ์ ลิ้มเจริญ, 2523)

อย่างไรก็ตาม เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคนสามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองเมื่อได้รับกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส โดยมีอัตราของการพัฒนาต่างกัน ตามลักษณะของแต่ละคน อันเนื่องมาจากมีพื้นฐานจากธรรมชาติในตัวของเด็กเอง ประกอบกับ ครอบครัว เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน การได้รับประสบการณ์ที่ต่างกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ ลักษณะนิสัย ความคิด ความสนใจ ความต้องการไม่เหมือนกัน เช่น เด็กชายเร็กซ์ มีอัตราการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อาจเนื่องมาจากกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเปิดโอกาสให้เขามีโอกาสเลือกงานการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ และสามารถแสดงความสามารถที่มีอยู่ได้อย่างอิสระ การได้รับกำลังใจทั้งจากเพื่อนและครู รวมทั้งการเห็นผลงานที่ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ทำให้เขามีความมั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อน และกล้ากระทำสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน เด็กชายดีกและเด็กหญิงหมีว มีอัตราการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อย โดยมีคะแนนการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่สม่ำเสมอเหมือนกับเพื่อน ๆ ถึงแม้ว่าจะได้รับกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสเหมือนกันก็ตาม

3. ปัจจัยทางการเรียนการสอนอื่นที่มีผลต่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

จากการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยพบว่าแม้กิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสสามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในระหว่างการสอนแต่ละครั้ง ก็มีปัจจัยบางอย่างที่มีผลต่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองได้แก่

3.1 การได้เห็นผลงานที่เป็นรูปธรรมและการได้ทำสิ่งแปลกแตกต่างจากปกติ ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง เด็กจะแสดงความรู้สึกลึกซึ้งต่อผลงานของตนออกมาไม่เท่ากัน เห็นได้ชัดว่ากิจกรรมที่แปลกแตกต่างจากปกติและผลงานเป็นชิ้นเป็นอันที่จับต้องได้ เด็กจะพอใจและชื่นชมกับผลงานนั้นมาก เช่น ในกิจกรรมครั้งที่ 18 เป็นการตัดกระดาษมาปะติด ซึ่งได้ใช้รูปภาพออสครินาให้เด็กปะติด ปรากฏว่าเมื่อเด็กทำผลงานสำเร็จ เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่เห็นได้

ชัดเจนว่าพอใจและชื่นชมกับผลงานนั้นในลักษณะต่าง ๆ กัน บางคนทำท่ารับประทานไอศกรีม บางคนดูภาพและยิ้มให้กับเพื่อน ๆ บางคนนำไปให้เพื่อนดู และวิจารณ์สีของไอศกรีม ฯลฯ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมที่เด็กไม่คุ้นเคย จะสร้างความสนใจต่อพฤติกรรมของเด็กได้ เช่น เดียวกัน ซึ่งกิจกรรมในครั้งนี้ได้แก่ กิจกรรมหน่วยที่ 2 คือ เรื่องของการพิมพ์ภาพ ซึ่งเด็กจะให้ความสนใจมาก เพราะได้จัดทำให้เด็กใช้นิ้วมือในการพิมพ์ภาพในลักษณะต่าง ๆ และผู้วิจัยสามารถชี้ตัวกิจกรรมนี้เป็นแรงเสริมทำให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการให้เด็กทำได้โดยตรง จึงเป็นข้อสังเกตว่า แม้การจัดกิจกรรมให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาควรจัดกิจกรรมง่ายและท้า ๆ แต่ถ้า ง่ายวนที่นี้ต้องไม่ง่ายเกินไปสำหรับตัวเด็ก เพราะจะทำให้เด็กเบื่อหน่าย ผู้วิจัยพบว่าเด็กมีความสนใจกิจกรรมที่ปฏิบัติยากมากกว่ากิจกรรมที่ปฏิบัติง่าย จากการสังเกตเด็กในขณะปฏิบัติกิจกรรม ถ้ากิจกรรมนั้นง่าย เด็กจะพบความสำเร็จได้เร็ว ความสนใจและการปฏิบัติซ้ำจะเกิดขึ้นอีกและสิ้นสุดในระยะเวลาสั้น ๆ ในขณะที่เมื่อเด็กปฏิบัติกิจกรรมที่ค่อนข้างยาก เด็กใช้ความพยายามเพื่อจะพบความสำเร็จ เมื่อไม่สามารถปฏิบัติได้ เด็กจะหยุดการกระทำแต่ความสนใจยังคงมีอยู่ เมื่อได้รับการแนะนำและกระตุ้นให้กำลังใจ เด็กจะเริ่มต้นใหม่จนปฏิบัติได้ ความสำเร็จ และเมื่อปฏิบัติกิจกรรมยากได้สำเร็จ เด็กจะมีความพึงพอใจและภาคภูมิใจมากกว่าการปฏิบัติกิจกรรมง่าย ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ควรคำนึงถึงกิจกรรมที่ไม่ควรง่ายหรือยากจนเกินไป การศึกษาภูมิหลังของเด็กจะช่วยทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของเด็ก อันจะส่งผลให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

3.2 สภาพแวดล้อมที่รบกวนสมาธิและความสนใจของเด็ก เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีช่วงความสนใจสั้นและมีสมาธิน้อย ดังนั้นเมื่อมีบุคคลหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ามาในช่วงเวลาที่กำลังดำเนินการสอน พฤติกรรมของเด็กจะเปลี่ยนแปลงตามบุคคลหรือเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังดำเนินการสอน ได้มีเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งเคยเรียนห้องนี้มาก่อนและมีความคุ้นเคยกับเด็กเป็นอย่างดี เข้ามาเพื่อที่จะพบกับครูประจำชั้นพิเศษ ทำให้เด็กเปลี่ยนความสนใจมาพูดคุยกับรุ่นพี่ทันทีจนกระทั่งเขาออกนอกห้องเรียน

ไป และในสภาพที่อากาศแปรปรวน มีฝนตกหนัก ทำให้เด็กชายเบิ้ลซึ่งบ้านอยู่ติดกับห้องเรียนวิ่งออกไปนอกห้องเรียน เพราะกังวลเรื่องรองเท้าของตนเอง เด็กที่เหลือก็มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทันที โดยลุกขึ้นไปยืนดูพฤติกรรมของเพื่อนทางหน้าต่างห้องเรียน จนกระทั่งเด็กชายเบิ้ลทำภารกิจเสร็จและกลับเข้ามาที่ห้องการสอนจึงดำเนินการต่อไปได้อีก

4. จากการสังเกตในขณะดำเนินการวิจัย พบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีสภาพอารมณ์ที่แปรปรวนง่ายกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน อารมณ์ของเด็กในช่วงเวลาก่อนเข้าเรียน ระหว่างเรียนจะมีผลต่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ในการเรียนแต่ละครั้งสูงกว่าเด็กปกติ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของเด็กเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เป็นปัญหาในการสอน ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อเด็กเกิดปัญหาทางอารมณ์ เด็กจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทันที บางคนนิ่งเฉย ไม่สนใจจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำอะไรเลย บางคนก้าวร้าว รังแกเพื่อน เช่น ในการสอนครั้งหนึ่ง เด็กชายติกและเด็กชายเบิ้ลมีปัญหากันก่อนเข้าห้องเรียน และยังมีอารมณ์ต่อเนื่อง จนกระทั่งเข้าเรียนเมื่อต้องร่วมกิจกรรมด้วยกัน ทั้งสองมีปัญหากันตลอดเวลาด้วยเรื่องเล็กน้อย และมีปัญหากันถึงขั้นใช้กำลัง ถึงแม้เหตุการณ์จะเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเดียว แต่ก็ทำให้บรรยากาศของการเรียนเปลี่ยนไป ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควรในการทำให้เด็กสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของเด็ก บางครั้งก็เกิดขึ้นโดยครูไม่สามารถทราบสาเหตุ จึงทำให้ป้องกันปัญหาได้ค่อนข้างยาก ดังนั้นการศึกษาข้อมูลของเด็กเป็นรายกรณี จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูผู้สอนหรือนักวิชาการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อจะทำให้การดำเนินงานทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนและการอบรมดูแล สอดคล้องกับหลักการทางจิตวิทยา และการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทำให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองและมีชีวิตอยู่ในสังคมได้มีความสุข อย่างไรก็ตาม กิจกรรมตามแนวคิดนี้รอฮิวแมนนิสก็มีส่วนช่วยพัฒนาให้เด็กมีอารมณ์ที่สงบ เยือกเย็น และมีความอดทนมากขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการที่เด็กมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันน้อยลง รู้จักรอเวลาในการทำกิจกรรมตามลำดับ และสามารถปฏิบัติกิจกรรมหรือทำงานได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานขึ้น

5. ลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านอารมณ์ ทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่สามารถใช้ความคิดและการตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล แต่จากการวิจัยพบว่าการอธิบายเหตุผลให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารับรู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น ๆ ได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ เพียงแต่คำนึงถึงช่วงจังหวะและระยะเวลาให้เด็กอยู่ในสภาพอารมณ์ที่พร้อมจะรับฟังเท่านั้น ดังนั้นการทำให้เวลาและความอดทนในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะช่วยให้เด็กพัฒนาความคิดและการกระทำของตนเอง เพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. ในการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสสอนวิชาศิลปะศึกษาเพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีอิสระในการกำหนดเนื้อหาเพราะไม่ได้อยู่ในหลักสูตร ทำให้การดำเนินการสอนเป็นไปอย่างคล่องตัวและมีอิสระ ประสพผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแตกต่างกับสภาพความเป็นจริงในการจัดการเรียนการสอนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนร่วมกับเด็กปกติ ในชั้นเรียนที่มีครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้ให้ความรู้ ที่ต้องเข้าหลักสูตร เนื้อหา การวัดและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเช่นเดียวกับเด็กปกติ ซึ่งเป็นการยากสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากมีการเรียนรู้ซ้ำกว่าเด็กปกติด้วยเช่นกัน ทำให้ครูมีความวิตกกังวลและเกิดความท้อถอย ส่วนเด็กก็ไม่ได้เรียนในสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง จึงเกิดความเบื่อหน่ายและไม่อยากมาเรียน ดังนั้นจึงควรมีครูผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้จัดเนื้อหา กิจกรรม การวัดและการประเมินผลการศึกษาอย่างอิสระและเป็นเอกเทศ เพื่อช่วยในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่เด็กกลุ่มนี้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้รับการเตรียมให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคมตามศักยภาพของตน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่ากรณีที่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองด้านการกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้อื่น ด้านการเป็นตัวของตัวเอง

ตัวเอง ด้านการปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมและโดยภาพรวมสูงขึ้นตามจำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิส ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสช่วยจัดประสบการณ์ให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้สำเร็จด้วยความสามารถของตนเอง ช่วยให้ได้แสดงความสามารถที่มีอยู่ในตัวเขาให้บุคคลอื่นได้รับรู้และยอมรับในตัวเขา สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอิริคสัน (Erikson) ที่เน้นความสำคัญของบุคลิกภาพของมนุษย์ว่าสามารถพัฒนาขึ้นได้ตามช่วงชีวิตในวัยต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับ และทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow) ที่ว่าคนทุกคนมีความต้องการที่จะพบกับความสำเร็จ ความมั่นคง มีชื่อเสียง มีอำนาจ ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าและมีความสามารถ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้การที่กิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสมีวิธีการคล้ายคลึงกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กคุ้นเคยมาก่อน กล่าวคือกิจกรรมการฝึกโยคะเป็นท่าบริหารร่างกายง่าย ๆ ที่คล้ายกับท่าบริหารพื้นฐานในวิชาพลศึกษา กิจกรรมฝึกสมาธิโดยใช้นาฬิกาการคล้ายกับการฝึกสมาธิโดยทั่วไป กิจกรรมนิทาน เกมและเพลง ซึ่งเด็กก็ได้มีการปฏิบัติอยู่เสมอเพียงแต่ทุกกิจกรรมเน้นถึงความรักความเมตตาที่ทุกสรรพสิ่งควรมีให้ต่อกันอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้เด็กสามารถปฏิบัติได้และพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดการถ่ายโยงโดยความคล้ายคลึงของธอร์นดิค (Thorndike) และวูดเวิร์ธ (Woodworth) กล่าวว่า หากกิจกรรมสองอย่างมีความคล้ายคลึงกัน การเรียนรู้สิ่งแรกจะช่วยทำให้การเรียนรู้สิ่งที่สองดีขึ้น และยังกิจกรรมมีความคล้ายคลึงกันมากเท่าไร การถ่ายโยงการเรียนรู้ก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น (สุชา จันทน์เอม, 2536)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำกิจกรรมตามแนวคิดโรอิวแมนนิสไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรปกติ หรือในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ
2. ควรมีการศึกษาผลของการฝึกสมาธิโดยใช้นาฬิกาการกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือเด็กที่มีความบกพร่องด้านอื่น ๆ หรือเด็กระดับประถมศึกษา
3. ควรมีการศึกษาในระยะยาวถึงผลของการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา